

De voorzitter van de Tweede Kamer  
der Staten-Generaal  
Postbus 20018  
2500 EA Den Haag

Den Haag  
21 april 2004

Ons kenmerk  
AP/AOM/2004/17149

Uw brief van  
2 en 5 april 2004

Uw kenmerk  
2030411790 en  
2030411910

Onderwerp  
Vragen van de leden Vergeer (SP) en Hamer (PvdA)

Bijlage(n)

Hierbij zend ik u, mede namens de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het antwoord op de vragen van de leden van uw Kamer Vergeer (SP) over vacatures voor pas afgestudeerde leerkrachten en Hamer (PvdA) over het moeilijk vinden van een baan door PABO-studenten.

De vragen werden mij toegezonden bij uw bovenaangehaalde brieven met kenmerk 2030411790 (Vergeer) en kenmerk 2030411910 (Hamer).

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

(Maria J.A. van der Hoeven)

Antwoorden op de schriftelijke vragen van het lid Vergeer (SP) van de Tweede Kamer der Staten-Generaal aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (ingezonden 1 april 2004, kenmerk 2030411790).

1. *Heeft u cijfers die bevestigen dat scholen haast geen vacatures hebben voor pas op de Pabo afgestudeerde leerkrachten?<sup>1</sup>). Zijn daar aanwijzingen voor te geven? Zo ja, welke?*

Het aantal openstaande vacatures voor **leraren** in het primair onderwijs is in 2003 flink afgenomen. Van ruim 1.100 in het derde kwartaal van 2001 naar iets meer dan 400 in het derde kwartaal 2003. In het vierde kwartaal 2003 is het aantal openstaande vacatures verder gedaald naar ruim 300 voltijdbanen. Dit wil niet zeggen dat er de afgelopen periode in het primair onderwijs nauwelijks vacatures waren. In het derde kwartaal 2003 zijn 2.352 vacatures ontstaan (in voltijdbanen) en in dezelfde periode zijn er 2.726 voltijdbanen vervuld<sup>1</sup>. Ruim 30 procent daarvan werd ingevuld door een pas afgestudeerde leraar<sup>2</sup>. In het vierde kwartaal 2003 ontstonden in het primair onderwijs altijd nog bijna 1.400 vacatures en werden er ruim 1.400 vervuld (in voltijdbanen). In opdracht van het Ministerie van Onderwijs is eind vorig jaar een grootschalig loopbaanonderzoek gestart onder afgestudeerden van de lerarenopleiding. Het eindrapport van dit onderzoek wordt verwacht in september 2004. Een eerste analyse onder afgestudeerden uit het jaar 2003 laat zien dat onder deze groep werkloosheid niet of nauwelijks voorkomt. Direct na afstuderen werkt ruim 80 procent. Ongeveer 10 procent gaat verder studeren en slechts 50 afgestudeerden (circa één procent) zijn werkloos. De rest gaat voor een periode naar het buitenland of draagt zorg voor kinderen en/of huishouden. Wel is het voor afgestudeerden die na het behalen van hun diploma niet direct zijn gaan werken, moeilijker om gedurende het schooljaar 2003/2004 een baan te vinden.

Net als andere sectoren kan het onderwijs geen baangarantie afgeven. Wel geeft een diploma van de lerarenopleiding nu en ook de komende jaren een zeer goede kans op een baan. Dat geldt zeker voor hen die zo nodig bereid zijn om ook buiten hun eigen regio aan de slag te gaan. De vacatureproblematiek in het onderwijs is namelijk niet gelijkelijk over Nederland verspreid. In het primair onderwijs zijn de problemen het grootst in het westen van het land en dan met name in de vier grote steden.

Tabel: vacatures voor **leraren** in het primair onderwijs (in voltijdbanen)

	2001/3	2001/4	2002/3	2002/4	2003/3	2003/4
Ontstane vacatures	5.863	2.170	3.758	2.218	2.352	1.385
Vervulde vacatures	5.588	1.728	4.346	1.900	2.726	1.431
Openstaande vacatures	1.121	1.484	1.153	1.180	405	322

Bron: Regioplan, Arbeidsmarktbarometer primair onderwijs

2. *In hoeverre komen de feitelijke vacatures in 2003 overeen met de ramingen, die een daling van het aantal vacatures laten zien in 2003, 2004 en 2005? 2) Hoe verklaart u de eventuele verschillen tussen de ramingen en de feitelijke cijfers? Kunt u de gegevens per regio specificeren?*

Dat de daling van het aantal openstaande vacatures groter is dan verwacht heeft meerdere oorzaken. In de eerste plaats is het aantal leerlingen minder snel gestegen dan verwacht doordat het aantal asielzoekers is gedaald. Een andere belangrijke factor is de economische recessie. De recessie heeft ook zijn weerslag op het onderwijs. Niet alleen krijgen minder leraren een baan in de marktsector, maar ook keren steeds meer mensen vanuit andere sectoren terug naar het onderwijs. Dit betekent dan ook dat – op dit moment - niet meer overal de banen voor het grijpen liggen.

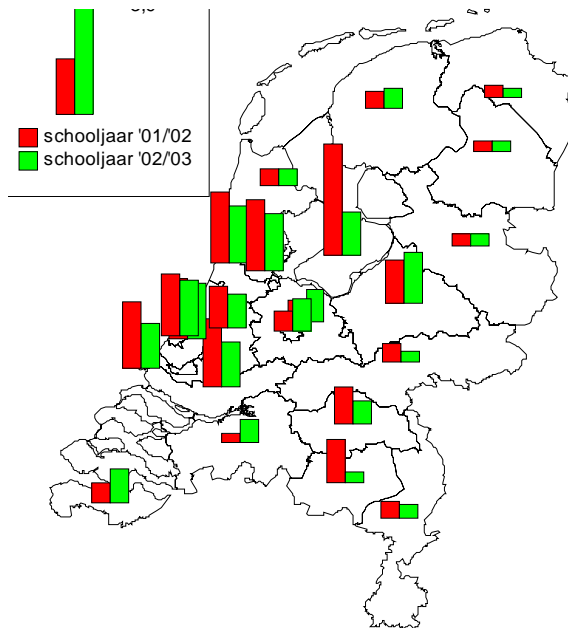
<sup>1</sup> Dat het aantal vervulde vacatures hoger is dan het aantal ontstane vacatures betekent dat in het derde kwartaal vacatures vervuld zijn die daarvoor al ontstaan waren.

<sup>2</sup> Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 2003 – 2004, vacatures in het derde kwartaal 2003

De gewijzigde economische omstandigheden hebben ook bijgedragen aan een groter effect van de maatregelen op het gebied van het lerarentekort. Denk hierbij aan de grotere instroom in de lerarenopleiding, het grote aanbod van zij-instromers en de toename van functiedifferentiatie. In het ramingenmodel kon tot nu toe geen rekening worden gehouden met deze conjuncturele gevoeligheid. In de nieuwe prognoses, die in het najaar van 2004 beschikbaar komen wordt wel rekening gehouden met deze factor.

Het aantal openstaande vacatures in het primair onderwijs is in het schooljaar 2002/'03 in veel regio's gedaald. Vooral de forse daling in Flevoland is opvallend. Het intensieve arbeidsmarktbeleid dat in deze provincie is gevoerd (in het bijzonder in Almere) heeft succes gehad. Hoewel de vacatureproblematiek in het westen van het land iets is gedaald, blijft deze wel op een hoog peil. Verder valt op dat in zowel Utrecht, het noordoosten en zuidwesten van Nederland het aantal openstaande vacatures op hetzelfde peil is gebleven of licht is gestegen. Regionale cijfers over het huidige schooljaar 2003/'04 zijn nog niet bekend. Deze komen in september 2004 beschikbaar.

Onvervulde vacature-intensiteit voor leraren primair onderwijs, naar regio



Bron: Regioplan, Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs

3. *Heeft u aanwijzingen dat scholen door het aanstellen van LIO's, onderwijsassistenten, remedial teachers of anderen, hun vacatureproblemen hebben proberen te verhelpen, waardoor ze nu verborgen vacatures voor bevoegde leerkrachten hebben? Wat is hierover uw oordeel?*

Tegenwoordig is op steeds meer scholen een grote diversiteit aan functies. De voordelen van functiedifferentiatie zijn evident. Er is meer onderwijs op maat en minder werkdruk. Loopbaanmogelijkheden nemen toe waardoor het werken in het onderwijs aantrekkelijker wordt.

De leraar in opleiding (LIO) is in het onderwijs een bekend en gewaardeerd fenomeen. In 2003 waren er ruim 2000. Ook wordt in toenemende mate gebruik gemaakt van onderwijsondersteunend personeel. In het primair onderwijs is het aantal onderwijsassistenten de laatste jaren explosief gestegen. De belangrijkste reden voor scholen om in het primair onderwijs om onderwijsondersteunend personeel aan te stellen is het verlagen van de werkdruk van docenten.

Zij worden vooral ingezet in het kader van "meer handen in de klas". Het lerarentekort is niet of nauwelijks een reden voor scholen om ondersteunend personeel aan te stellen<sup>3</sup>.

Wanneer scholen een vacature niet kunnen vervullen moeten zij soms (nood) oplossingen treffen om er toch voor te zorgen dat de lessen door gaan. De meest genoemde oplossing in het primair onderwijs is de tijdelijke uitbreiding van een aanstelling (23%) van een docent. Daarna komt de (adjunct-)directeur voor de klas (14,2%). De onderwijs-/klassenassistent voor de groep scoort met 9,6% een stuk lager, evenals de Remedial teacher voor de klas (5,4%)<sup>4</sup>.

Op dit moment is in opdracht van het ministerie van OCW een onderzoek gestart naar lesuitval. Naast kwantitatieve gegevens over lesuitval levert dit onderzoek ook gegevens op over welke (effectieve) maatregelen scholen nemen om lesuitval te voorkomen. De eerste resultaten worden in september 2004 verwacht.

4. *Speelt hierbij een rol, dat bovengenoemde onderwijsfuncties minder formatie (FRE's) in beslag nemen dan bevoegd leerkrachten?*

Scholen zijn zelf verantwoordelijk voor het aannamebeleid ten aanzien van onderwijspersoneel. Bij het bepalen van de samenstelling van het personeelsbestand kan mede door het bevoegd gezag in overweging worden genomen de kosten die gemoeid zijn met de diverse functies.

5. *Bent u bereid om eventueel tijdelijk over te gaan tot boventallige formatie in het basisonderwijs, aangezien vanaf 2006 een toename van het aantal vacatures wordt verwacht? Deelt u de mening dat daardoor werkloze afgestudeerden geen baan buiten het onderwijs hoeven te zoeken en dat zij beschikbaar blijven voor de verwachte toename van vacatures?*

Door het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd verlaten de aankomende jaren veel leraren definitief het onderwijs. Als gevolg van de vergrijzing gaan ook steeds meer leraren gebruik maken van de BAPO. Dit betekent dat nu maar ook de komende jaren veel nieuwe banen ontstaan. In de periode 2003/'04 – 2007/'08 zijn in het primair onderwijs bijna 50.000 nieuwe leraren nodig (in voltijdbanen).

Het aantal studenten dat kiest voor de lerarenopleiding basisonderwijs stijgt de laatste jaren flink. In de periode 2003/'04 – 2007/'8 komen er daardoor ruim 35 duizend gediplomeerden van deze opleiding. Hoewel bijna alle afgestudeerden ook daadwerkelijk kiezen voor een baan in het onderwijs (95%) is dit onvoldoende om de komende jaren in de vraag te voorzien. Met een gemiddelde aanstellingsomvang van 0,7 bij beginnende leraren, betekent dit dat ongeveer de helft van de nieuwe banen door gediplomeerden van de lerarenopleiding kan worden ingevuld.

De komende jaren zullen er dus voldoende arbeidsplaatsen zijn. Een regeling voor boventallige formatie acht ik niet nodig en ook niet wenselijk. Pas afgestudeerden zullen echter moeten solliciteren op een baan net zoals herintreders en zij-instromers. De werving en selectie is de verantwoordelijkheid van de school. In die zin kan aan pas afgestudeerde leraren geen baangarantie worden verstrekt.

6. *Bent u bereid dit ook te doen voor herintreders? Kunt u dit toelichten?*

Zie antwoord bij vraag 5

<sup>3</sup> ITS, Functiedifferentiatie in het onderwijs, verdiepingsthema aandachtsgroepenmonitor 2003

<sup>4</sup> Regioplan, Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs; vacatures in het 3<sup>e</sup> kwartaal van 2003

Antwoorden op de schriftelijke vragen van het lid Hamer (PvdA) van de Tweede Kamer der Staten-Generaal aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (ingezonden 2 april 2004, kenmerk 2030411910).

1. *Hoe kan het dat, terwijl al eerder signalen worden gehoord dat PABO-studenten geen baan vinden, u hierop niet anticipeert?*<sup>1</sup>

Het onderwijsarbeidsmarktbeleid dat sinds een aantal jaren wordt gevoerd is erop gericht de sector onderwijs een gelijkwaardige positie te geven ten opzichte van andere maatschappelijke sectoren. Korte termijn interventies passen daar niet bij.

Bij het antwoord op de eerste vraag van het lid Vergeer (SP) heb ik aangegeven dat vraag en aanbod – landelijk gezien – nu en in de komende drie jaar ongeveer in evenwicht zijn. Regionaal kan er echter sprake zijn van 'mismatch'; vraag die het aanbod overtreft of aanbod dat de vraag overtreft. Het is aan de sociale partners in de regio om – zo nodig - onderlinge afspraken te maken over de opvang van eventueel tijdelijke arbeidsmarktfricties.

2. *Hoe denkt u over de mogelijkheid om PABO-afgestudeerden versneld op te leiden voor de onderbouw van het VMBO?*

Als PABO-afgestudeerden aan het werk willen in het voortgezet onderwijs dan zijn daarvoor twee wegen mogelijk. Allereerst kunnen zij de weg volgen van de zij-instroom in het beroep. Dat wil zeggen dat zij (nadat zij met goed gevolg het geschiktheidsonderzoek hebben afgelegd en er een scholings- en begeleidingsovereenkomst is gesloten tussen zij-instromer, school en opleiding over het te volgen maatwerktraject) als zij-instromer aan het werk kunnen in het voortgezet onderwijs. Maatwerk in de lerarenopleiding voortgezet onderwijs kan bijdragen aan de snelheid waarin het traject wordt doorlopen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat een PABO-afgestudeerde – die zich al schoolt voor het leraarschap in het voortgezet onderwijs - op individuele basis wordt benoemd in het voortgezet onderwijs bijvoorbeeld op basis van artikel 33, derde lid van de Wet op het voortgezet onderwijs. Tot de inwerkingtreding van de Wet op de beroepen in het onderwijs is daarvoor goedkeuring vereist van de inspectie.

---

<sup>1</sup> Algemeen Dagblad, 29 maart jl., «Geen baan voor jonge docenten».